https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2171895/lietuva-pralaimejo-antra-byla-eztt-del-neteiseto-kalinimo-itariamame-cza-kalejime

2024.01.16 11:28

Lietuva pralaimėjo antrą bylą EŽTT dėl neteisėto kalinimo įtariamame CŽA kalėjime

atnaujinta 14.40

SJJS

Saulius Jakučionis, **Jūratė Skėrytė, BNS** 2024.01.16 11:28

Buvęs VSD Mokymo centras, kuriame galėjo būti CŽA kalėjimas | D. Umbraso / LRT nuotr.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) antradienį priteisė Saudo Arabijos piliečiui Mustafa al Hawsawiui 100 tūkst. eurų dėl neteisėto prieš du dešimtmečius vykusio kalinimo, įtariama, slaptame amerikiečių kalėjime Lietuvoje.

Tai buvo antroji byla Strasbūro teisme dėl spėjamo Centrinės žvalgybos agentūros (CŽA) kalėjimo, abi jas Lietuva pralaimėjo.

„Teismas konstatavo, kad ponas al Hawsawis buvo Lietuvos jurisdikcijoje ir kad šalis buvo atsakinga už jo teisių pažeidimus pagal (Europos žmogaus teisių – BNS) konvenciją“, – rašoma EŽTT pranešime spaudai.

M. al Hawsawis šiuo metu kalinamas Gvantanamo bazėje. Jis buvo sulaikytas 2003 metais Pakistane. JAV teigia, kad jis galėjo prisidėti prie Rugsėjo 11-osios išpuolių.

EŽTT nustatė, kad nors 2005 – 2006 metais Lietuvoje kalintas vyras tikriausiai nepatyrė pačių griežčiausių tardymo metodų, bet jam buvo užrišamos akys arba maunamas ant galvos maišas.

Buvęs VSD Mokymo centras, kuriame galėjo būti CŽA kalėjimas | D. Umbraso / LRT nuotr.

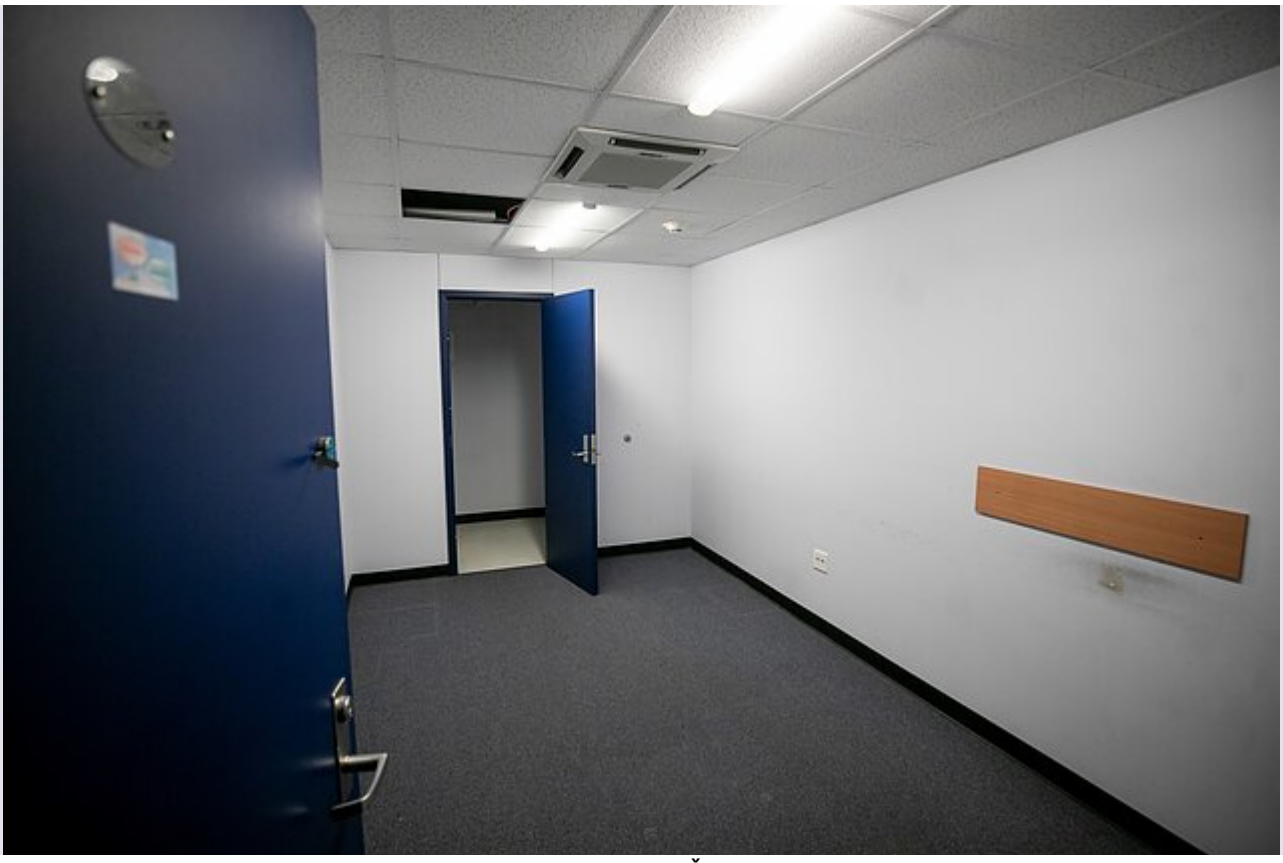
Anot teismo, jis buvo uždaromas į vienutes, jam nuolat pančiotos kojos, darytas poveikis triukšmu ir šviesa, kas buvo įprasta CŽA praktika pagal tuometinę slaptą sulaikytųjų programą.

„Lietuvos institucijos turėjo žinoti, kad CŽA su juo taip elgsis jų teritorijoje esančiame slaptame kalėjime, atsižvelgiant į tuo metu plačiai prieinamą informaciją apie kankinimus, žiaurų elgesį su terorizmu įtariamais asmenimis JAV kalėjimuose ir prievartą jų atžvilgiu“, – rašoma pranešime.

„Jos taip pat turėjo duoti leidimą jį perkelti į kitą slaptą CŽA sulaikymo vietą (Afganistane), kur su juo buvo toliau netinkamai elgiamasi, ir į JAV, kur jam grėsė grubus atsisakymas vykdyti teisingumą ir mirties bausmė“, – teigiama jame.

Teismas konstatavo, kad Lietuva, kur buvo kalinamas M. al Hawsawis, pažeidė įvairius Europos žmogaus teisių konvencijos straipsnius, pavyzdžiui, draudžiančius kankinimą, garantuojančius teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, į gyvybę, į laisvę ir saugumą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2018 metais jau konstatavo, kad Lietuvoje 2005-2006 metais veikė slaptas CŽA kalėjimas ir jame kalintas kitas Saudo Arabijos pilietis Abu Zubaydah.

Buvęs VSD Mokymo centras, kuriame galėjo būti CŽA kalėjimas | D. Umbraso / LRT nuotr.

EŽTT antradienį nurodė, kad nagrinėjant M. al Hawsawio bylą remtasi ir A. Zubaydah byloje prieš Lietuvą bei kitose panašiose kitų šalių bylose surinktais įrodymais.

Teismas taip pat priteisė 30 tūkst. eurų M. al Hawsawiui atstovavusiai nevyriausybinei organizacijai „REDRESS“.

Pirmieji pranešimai apie galimą CŽV kalėjimą buvusioje jojimo bazėje Antaviliuose JAV žiniasklaidoje pasirodė 2009 metais.

Papildomų diskusijų sukėlė 2014 metais paskelbta JAV Senato ataskaita. Joje konkretūs centrai neįvardijami, bet žmogaus teisių gynėjai mano, kad Lietuvoje veikė dokumente „violetiniu“ vadinamas centras. Šiais įrodymais rėmėsi ir EŽTT.

Anot JAV Senato ataskaitos, jis veikė nuo 2005 metų pradžios, o buvo uždarytas 2006 metais, kai šalies pareigūnai atsisakė priimti M. al Hawsawi į vietos ligoninę.

Lietuva teigia, kad patalpose Antaviliuose, netoli Vilniaus, turėjo veikti ne kalėjimas, o žvalgybos paramos centras. Šalis teigia, kad įtarimų sukėlusiais lėktuvais į Lietuvą gabenti ne žmonės, bet ryšių įranga.

Lietuva žada vykdyti EŽTT sprendimą dėl CŽA kalėjimo, sumokėti pareiškėjui

Lietuva vykdys EŽTT sprendimą dėl neteisėto Saudo Arabijos piliečio kalinimo ir sumokės jam priteistą sumą, teigia Teisingumo ministerija.

„Sprendimui įsiteisėjus, po trijų mėnesių nuo sprendimo paskelbimo, tai yra, balandžio 16 dieną, Lietuvos institucijos nustatytais terminais imsis reikiamų priemonių, siekdamos tinkamai įgyvendinti EŽTT sprendimą, įskaitant pareiškėjui priteistos piniginės kompensacijos sumokėjimą“, – BNS sakė teisingumo ministrės atstovas spaudai Paulius Žeimys.

Ministerija dar neatsako, ar skųs EŽTT sprendimą, tai yra prašys perduoti bylą nagrinėti teismo Didžiajai kolegijai.

Anot Teisingumo ministerijos, EŽTT konstatavo pažeidimą dėl to, kad Lietuva neatliko tinkamo tyrimo dėl pareiškėjo atžvilgiu tariamai vykdytų veiksmų.

Seimo NSGK nariai abejoja naujo tyrimo dėl CŽA kalėjimo prasme

Lietuvos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (NSGK) nariai abejoja, ar reikėtų dėl to atlikti naują parlamentinį tyrimą.

„Pasitarsime, bet abejoju, ar verta. Norėčiau pasikalbėti su ankstesniais tyrėjais. Nesu tikras, ar naujas tyrimas turėtų pridėtinės vertės. Reikia detaliau susipažinti su ta tema“, – antradienį BNS sakė NSGK pirmininkas konservatorius Laurynas Kasčiūnas.

Jo pavaduotojas „valstietis“ Dainius Gaižauskas taip pat tvirtino nematąs naujo tyrimo prasmės.

„Faktas yra nustatytas, patvirtintas Žmogaus Teisių Teismo. Kam iš naujo įrodinėti akivaizdų faktą?“ – sakė jis.

„Nematau prasmės dar sykį kelti tą pačią temą, dar sykį kedenti. Čia tas pats variantas, kaip su ta klounada, kitaip nepavadinsiu, su V. Bako tyrimu (parlamentiniu tyrimu dėl VSD veiksmų tikrinant G. Nausėdos aplinką – BNS). Viskas jau ištirta, viskas, kas tuo metu buvo įmanoma, atsakyta, dar sykį kedenti plunksnas ir dar kartą nukreipti žmonių dėmesį, nematau jokios prasmės, ypač prasidedant rinkimų kampanijoms“, – teigė D. Gaižauskas.

Laurynas Kasčiūnas | P. Peleckio / BNS nuotr.

Anot parlamentaro, slapto kalėjimo istoriją galima būtų panagrinėti nebent atliekant platesnį tyrimą dėl vadinamojo valstybininkų klano veiklos, jeigu toks būtų pradėtas.

Seimo NSGK narės socialdemokratės Dovilės Šakalienės teigimu, Lietuva savo laiku ištyrė viską, kas buvo įmanoma, todėl naujas tyrimas neduotų rezultatų.

„Man atrodo, kad nėra didelės prasmės todėl, kad Lietuva iš savo pusės padarė viską, kas buvo įmanoma, įskaitant net apklausė prezidentus. Jeigu amerikiečiai nepateiks jokios naujos informacijos, o kad CŽA planuotų pateikti naujos informacijos, turbūt labai gerai suprantame, kad tokios tikimybės nėra, tokiu atveju tas tyrimas tiesiog neturi prasmės“, – BNS sakė Seimo narė.

Ji atkreipė dėmesį, kad po to situacija Lietuvoje pasikeitė, buvo priimtas naujas Žvalgybos įstatymas, sukurta naujų saugiklių, sugriežtinos procedūros.

„Aišku, reputacine prasme Lietuvai buvo rimtų pamokų, bet dabar jau institucijos veikia visiškai kitaip nei tada“, – tvirtino D. Šakalienė.